

MUZEJSKI ČASOPIS

MUZEJSKO DRUŠTVO
JESENICE
Leto IV, številka 3,
15. november 1994

Ob tretji letošnji številki MUZEJSKEGA ČASOPISA

Pričujočo številko smo posvetili nekaterim knjigam, ki so izšle v zadnjem času. Večina jih na ta ali drugačen način govori o naših krajih in o njihovi preteklosti. Med avtorji srečamo tudi avtorje, ki so člani našega društva, zato je vsebina te številke še toliko bolj upravičena. V knjižici o Begunjščici sta soavtorja Janez Meterc in dr. Nada Praprotnik, Zelence je v lični knjižici opisal biolog Janez Gregori, že nekaj časa je na trgu čudovita knjiga o slovenskih kozolcih mojstra Jaka Čopa, profesorica Ivica Šranc je v zanimivi knjižici opisala preteklost Planine pod Golico, ing. Borut Razinger pa je v samozaložbi izdal knjižni katalog planiških značk. Diplomant Teološke fakultete v Ljubljani Matjaž Ambrožič je v zbirki Acta ecclesiastica Sloveniae objavil pomembno delo z naslovom Zvonarstvo na Slovenskem.

Da bo časopis lepši, nam je gospod Janez Mohorič ljubeznivo posodil zanimive risbe, ki jih je prizadevno risal na izletu po Begunjah. Seveda pa vabimo vse člane, da nam posredujete čimveč člankov, saj bomo le tako lahko izdajali časopis, ki bo zanimiv za vse člane. Pa še ena zanimivost je vezana na pričujočo številko. Začeli smo v nadaljevanjih objavljati zanimivo nadaljevanje OD FUŽIN DO ŽELEZARNE, ki sta jo leta 1960 sestavila dr. Aleksander Rjazancev in akademski slikar Jaka Torkar. Čeprav je od objave v Železaru že več kot trideset let, menimo, da bo zanimiva tudi še danes.

STONE KONOBELJ

PROGRAM MUZEJSKEGA DRUŠTVA DO KONCA LETA 1994

Četrtek, 17. november 1994: muzejski večer
**Fotograf MARKO POGAČNIK: ALPSKI
SVET NA BARVNIH DIAPOZITIVIH**

Ob 18. uri v Kosovi graščini, Titova 64
na Jesenicah

Četrtek, 15. december 1994: muzejski večer
**Ogled CESTNEGA INŽENIRINGA na
MEJNEM PLATOJU KARAVANŠKEGA
PREDORA**

Ob 18. uri na mejnem platoju na Hrušici

KAZALO

- Stran 1:** -Program MDJ konca leta 1994
-Janez Koželj: RIBJEK
- Stran 2:** -Senam novih knjig
- Stran 3:** -Predstavitve nekaterih novih
knjig slovenskih založb
- Stran 4:** -Od fužin do železarne (v slikah)

Janez Koželj RIBJEK

Kaj je Ribjek, kje je Ribjek?

Odkar imamo na Jesenicah samopostrežno restavracijo s tem imenom, se to vprašanje vsiljuje samo po sebi. Jeseničani smo namreč pozabili veliko starih imen potokov (ki vsi izvirajo v Karavankah, noben pa v Mežakli). Poznamo samo Jesenico, Ukovo, Javornik in Belo, nekateri še Špornov graben, za druge pa ne vemo. Pa so jih nekdanje gotovo vedeli!

(NADALJEVANJE NA 3. STRANI)

Janez Mohorič: Sv. Peter nad Begunjami

SEZNAM NAJNOVEJŠE LITERATURE

SAMOSTOJNE IZDAJE

Almanah

BEGUNJŠČICA - GORA IN LJUDJE;

v počastitev praznovanja 70-letnice solastniške skupnosti Planica;

Avtorji člankov: *Janez Meterc: Begunje v preteklosti, Stari rudarski revir na Begunjščici, dr. Nada Praprotnik: Nekaj botaničnih zanimivosti iz doline Drage in Begunjščice, Jakob Prešeren in Gabrijel Perko: Planinstvo in planinske postojanke; Anton Šlibar: Planine pod Begunjščico in Janez Jalen z nekaj ljudskimi pripovedkami*

(Begunje, 14. avgust 1994; str. 120, 500 izvodov)

Jaka Čop, Tone Cevc: SLOVENSKI KOZOLEC;

(Žirovnica 1993, strani 240)

Janez Gregori: ZELENCI - NARAVNI-REZERVAT

(Triglavski narodni park 1994, str. 120)

Janez Meterc: SVETI LOVRENC NAD

ZABREZNICO, (Zabreznica 1992, str. 32)

MUZEJ JESENICE: Vodnik po razstavnih zbirkah

(Jesenice 1993, strani 32) Cena 300.-

Štefi Muhar: 120 LET JESENŠKIH GODB

(Jesenice 1994)

Marija Heberle - Perat: NA SONČNI STRANI

KARAVANK (Ljubljana 1994, str. 96)

Magda Petrič : RATEČE;

(Kulturni in naravni spomeniki Slovenije - Zbirka vodnikov 173, leto 1990, str. 112)

Več avtorjev: PODRUŽNA CERKEV SV. MARKA

(Katalog Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine iz Kranja ob zaključku obnovitvenih del v Vrbi; maj 1993; strani 8)

Borut Razinger: PLANIŠKE ZNAČKE 1934-1994

(Samozaložba Jesenice 1994; str.60)

Ferdo Šerbelj: NIKOLA GRASSI (1682-1748);

Tri oltarne podobe (Narodna galerija in Muzej na Jesenicah, Ljubljana 1992, strani 56) Cena 500.-

Ivica Šranc in Ivan Sedej: PLANINA POD GOLICO

(Bled 1994, strani 40) Cena 300.-

VARSTVO NARAVNE IN KULTURNE DEDIŠČINE

SLOVENIJE V LETU 1993 (katalog k razstavi Ljubljana 1994, strani 86) (*Janez Bizjak: Triglavski narodni park, Vladimir Knific: Stara Sava na Jesenicah*)

Marko Vidic, Verena Štekar-Vidic, Damir Globočnik, Nadja Gartner - Lenac, Ivo Vraničar in Bela Sever: GORENJSKA A - Ž

Priročnik za popotnike iz poslovnega človeka (Ljubljana maj 1994, strani 295),
Cena 4 200.-

Več avtorjev:

PO POTEH LJUDSKEGA STAVBARSTVA

(Ljubljana 1994, strani 118)

Cena 4.000.-

Zbornik

GAUDEAMUS IGITUR;

Ob 50-letnici jeseniške gimnazije; urednik Aleksander Klinar; (Jesenice, junij 1994, str. 76, 2500 izvodov)

IZŠLO V PERIODIKI

Matjaž Ambrožič:

ZVONARSTVO NA SLOVENSKEM (AES. 15)

Ljubljana 1993, stran 217

Drago Cerar: ZGODOVINA PLAVŽEV NA

JESENICAH (Zbornik za zgodovino naravoslovja in tehnike) Ljubljana 1994

(OPOMBA: Navedena literatura je izšla pri različnih založbah, nekatera dela celo v samozaložbah vendar, ker je pomembna za našo krajevno zgodovino, jo navajamo v našem časopisu. Seveda pa ni naš namen reklamiranje ampak čimboljše poznavanje le-te!)

RAZSTAVNI PROGRAM MUZEJA JESENICE V KOSOVI GRAŠČINI DO KONCA LETA 1994

Od 11. novembra do 3. decembra 1994 razstava

GEOLOGIJA KARAVANŠKEGA CESTNEGA PREDORA in slik ERNE FERJANIČ - FRIC

Od 8. do 31. decembra 1994

NOVOLETNA PRODAJNA RAZSTAVA

(NADALJEVANJE S 1. STRANI)

Radovednost me je privedla v arhiv Slovenskih železnic. Tu sem našel načrt vodovoda, na katerem se vidi, da je bil Ribjek zajet za vodovod že po dograditvi Rudolfove železnice od Trbiža do Ljubljane leta 1870. Vodo sta si na polovico delila železnica in občina. Po dograditvi bohinjske proge in karavanškega tunela v začetku našega stoletja, pa je železnica želela iz Ribjeka dobiti več vode, na kar občina ni pristala.

Potok Ribjek (v avstrijskem načrtu: Rybjek Bach) izvira na Pejcah in je zajet že takoj pri izviru (Brunnenstube I) ter teče nato po cevi premera 100 mm do rezervoarja, ki leži nad razpotjem ceste na Golico in Murovo, nad občino oz. za Čufarjevim gradičem.

Železniški del vodovoda poteka iz rezervoarja mimo občinske stavbe, "prečka" Titovo cesto in pod Kurilniško ulico doseže tيره. Pod tiri je v loku speljan do kurilnice in naprej do peronov, kjer še vedno stojijo napajalniki za lokomotive, ki pa ne delujejo več. Sam potok pa teče od zajetja najprej naravnost navzdol, naredi lok proti zahodu. Prav zaradi Ribjeka so pri občini zgradili cesto "na fršlus".

Ker so stare lokomotive na mokro paro porabile veliko vode, je Rudolfova železnica uredila še pomožni napajalnik na Potokih. Ko jeseni odpade listje, se pred železniškim preходом pokaže nasip, po katerem teče studenec do proge. Ta je toliko višji od tirov, da so lahko vodo z žlebom napeljali rezervoarje na lokomotive.

Janez Mohorič: Kužno znamenje

3

Marjan Zupan

V ZAVETJU SVETEGA FLORIJANA

(Ob najnovejši knjižici prizadevnega kronista Marjana Zupana: POŽARNE KATATROFE NA OBMOČJU OBČINE RADOVLJICA 1863 - 1937)

Že od nekdaj je nekontrolirano razširjen ogenj znal zagreniti življenje ljudem. Razne kronike mest, zapisi in slikarske upodobitve nam pričajo o tem, da je nevarnost ali "šiba božja", imenovana "rdeči petelin", pokopala v ruševine in pepel prenekatero srednjeveško mesto, vas pa tudi gozdomom ni bilo prizanešeno. Požari so žal terjali tudi velik krvni davek. "Pogorelci" so bili največkrat ob vse imetje, čakala jih je le beraška palica.

Organiziranost gasilstva na Kranjskem in s tem tudi v srezu Radovljica je omilila prenekatero že tako hudo nesrečo. Kasnejše preventivno delovanje pa je odstotek teh iz leta v leto zmanjševal. V marsikaterem kraju je požarna katastrofa botrovala nastanku takratnih požarnih bramb.

V nedeljo, 16. oktobra 1994 se je na parkirišču pred vhodom v sotesko Vintgar vršil prikaz gašenja gorečega lesenega objekta s staro opremo. Ob tem dogodku je bila posneta tudi nova videokaseta, ki jo je posnel Mitja Noč.

Naj končam z gasilskim NA POMOČ!

Štefi Muhar

120 LET JESENIŠKIH GODB

Korenine Pohalnega orkestra jeseniških železarjev segajo v prejšnje stoletje. 1874. leta jo je ustanovil nadarjeni Nikolaj Bernard v Bohinju, zibelki železarstva. To preprosto godbo so sestavljali sami samouki, ki so igrali po češkem vzoru.

S preselitvijo železarstva na Jesenice je po kratkem premoru 1891. leta kovaška godba ponovno zaživela.

Pred drugo svetovno vojno so delovale na Jesenicah že tri godbe in več manjših orkestrrov. Razveseljevale so staro in mlado ob različnih praznikih, delavskih shodih in nedeljskih popoldnevih. Vojna je njihovo igranje prekinila.

Že aprila 1945. leta so se godbeniki spet oglasili v štirih godbah. Leta 1968. so se združili v sedanji pihalni orkester in začeli svoj kvalitetni vzpon. Orkester spada med najboljše v državi, saj je na različnih tekmovanjih dosegel najboljša mesta.

Jeseničani so ponosni na svoj orkester, ki jim zaigra ob veselih in žalostnih dogodkih, posebej težko čakajo na novoletne koncerte. Gostujejo po domovini in tujini.

Borut Razinger

PLANIŠKE ZNAČKE 1934 - 1994

Ing. Borut Razinger je v nekaj desetletjih prizadevnega zbiranja zbral najpopolnejšo zbirko značk, ki so bile izdane ob velikih planiških prireditvah. Ob tem pa je izdal tudi popoln katalog z vsemi podatki in slikami.

To je katalog planiških značk od prvih tekmovanj leta 1934 do 1994. V tem času so izdelali 455 značk, ki so v katalogu razdeljene na uradne, službene in neuradne. Vse značke so opremljene z naslednjimi podatki: naziv in datum prireditve, material iz katerega je uzdelana značka, izdelovalec, barva in druge opombe.

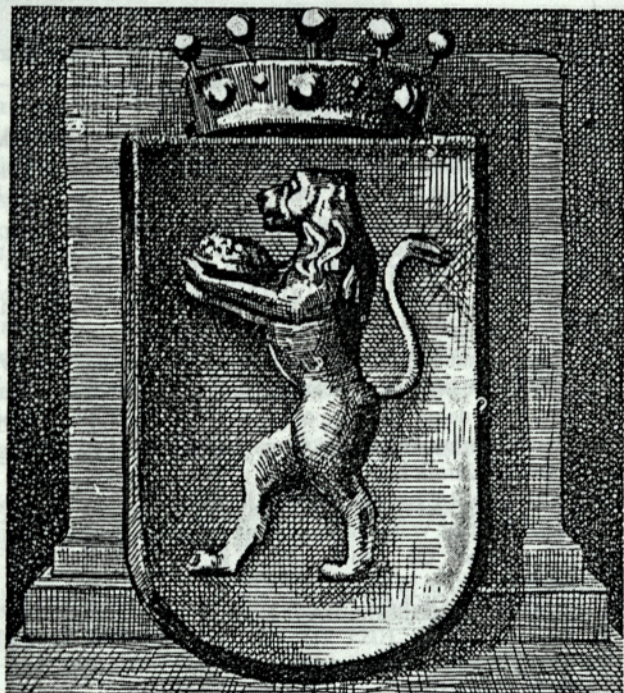
Katalog je moč kupiti v vseh slovenskih knjigarnah in prodajalnah Tobaka. Cena 500 tolarjev.

Piše: Aleksander Rjazancev

Riše: Jaka Torkar

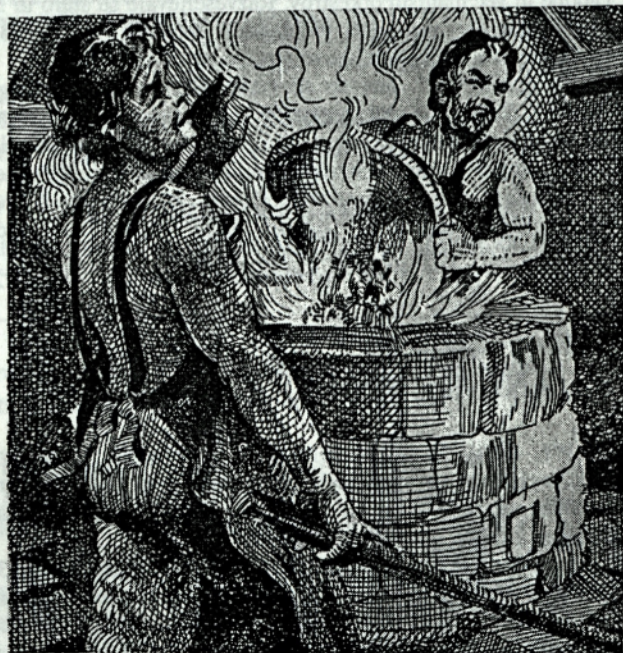
1.

Naša železarska povest se prične v času, ko je baron Žiga Zois imel na Javorniku svojo fužino, ki je obstajala iz malega plavža in dveh kladiv. Mehove in obe kladivi je poganjal mimotekeči gorski potok Javornik. V globokih rudnikih in temnih gozdovih Karavank so pridobivali rudo, les in oglje za svetovno znano jeklo. Proizvode javorniške fužine so pretovarjali v Italijo, od tam pa dalje v širni svet. Sicer majhna fužina je dajala skromen zaslužek 300 domačinom

2.

Zoisov znanec in svetovalec, učenjak Balthasar Hacquet, se je za delo plavžarjev zelo zanimal. Svoja opazovanja je lepo popisal v *Oryctographia carniolica I-IV, 1778-1789*. O pripravi rude piše takole: »Železno rudo najprej ločijo od mrtve rude, nato pa jo drobe in »roštajo« (pražijo) v roštaneh na Lepenah, pa tudi na Javorniku. Roštano rudo mečejo v globoke jame, v katerih je voda. Rudo izvlečejo po enem letu, ko je že vsa apnena. Posušeni rudi dodajajo za lažje talenje manganovo rudo z Zelenice.«

3.

V plavžu, ki ni bil višji od 13 čevljev, so v enem dnevu pridobili 30 stotov grodlja. Izpusit grodlja je bil 4 do 5-krat na dan. Vsak dan so porabili 65 stotov rudne mešanice in 144 širgelnov dobrega oglja. Delo pri polnjenju plavža je bilo ročno, zato težavno in nevarno. Večkrat je plavž tudi »ponagajal«. Vzrok temu je bila železova ruda, ki je vsebovala cink in svinec. Na oboku peči se je nabiralo mnogo belega prahu, ki so ga z učenim imenom nazivali: »cinkov sublimat«

4.

Učeni možje so že takrat vedeli, da se iz belega prahu lahko dobi cink, ki da z bakrom lepo medenino. To je prišlo na uho baronu Zoisu. Dne 19. aprila 1786 je podjetni fužinar poročal strokovnjaku Fr. Antonu Macherju v Celovcu o cinku in o težavah pri plavžu ter ga prosil za nasvet. Prejel je ugoden odgovor, naj bi v plavž dodajali še več manganove rude in naj beli prah zbirajo in pošljejo na Koroško. Odgovor je fužinarja Zoisa pomiril